

УДК 631.6

ВОДА І ВОДНІ ПРОБЛЕМИ В ЗРОШУВАНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ УКРАЇНИ

Ківер В.Х., д.с.-г.н., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро

[meliorddae@ukr.net](mailto:meliorddaeu@ukr.net)

1. Продуктивність одного зрошеного гектара в світі і в Україні > 2,5 га незрошеної землі.

2. Не дивлячись на це, темпи приросту зрошуваних земель скорочуються:

у світі – з 2,3 – 2,5 % у 70-80 р. р. ХХ століття, до 10% у 90 роки з 2,6 млн. га,

в 1991р. - залишилось приблизно 30% земель, що поливаються.

3. Причини:

а) бездумна земельна реформа в регіонах зрошення;

б) зростання вартості іригаційного будівництва, дефіцит ресурсів, і в першу чергу, водних.

На Міжнародній комісії з іригації і дренажу в 2002 р. відмічено – основний лімітуючий фактор – водні ресурси, в першу чергу прісні води.

4. Довідково - I –е місце в світі по запасу прісної води займає – Бразилія,

II – е місце – Канада,

III –е місце – Росія.

Україна займає 15 – е місце

Лише 15% земель в Україні - поливаються водами I –го класу якості, 40% - II –го класу –

(обмежено придатні), а 10% земель – поливаються непридатними водами.

Хімічна меліорація цих земель припинена.

5. Що найголовніше і не вимагає затрат – це економія поливної води, при освоєнні водозберігаючих режимів зрошення.

І не випадково, ще в довоєнні роки Делінікатіс звернула увагу на КЕЗ – коефіцієнт

ефективності зрошення, що передбачає окупність кожного м³ поливної води отриманою вартістю прибавки врожаю від зрошення.

6. В результаті досліджень - на зрошуваних землях України вважається доцільним освоїти три режими зрошення:

- водозберігаючий;

- ґрунтозахисний;

- оптимальний.

Водозберігаючий режим зрошення передбачає полив в критичний період по відношенню

кожної культури до вологи, а в інші періоди вегетації – практикувати освіжаючі поливи

(аерозольне зрошення, поливи дощуванням нормами – 100- 150 м³ /га).

Це дає можливість,

наприклад, для кукурудзи отримувати проектний рівень врожайності – 90 – 100 ц/га при економії 1200- 1300 м³ води на кожному гектарі.

Грунтозахисний режим передбачає поливи при близькому рівні ґрунтових вод в залежності від гранулометричного складу ґрунту нормами 300- 400 м³ /га.

Оптимальний режим зрошення передбачає підтримувати вологість ґрунту в овочівництві

Відкритого ґрунту в горизонті 0 – 50 см - не менше 80% НВ.

7. Заслугує уваги досвід водозберігаючого режиму зрошення озимої пшениці в Криму.

В дослідях Тищенко О.П. отримані наступні результати:

Урожайність пшениці (в середньому за три роки):

Варіанти дослідів:

1. Без зрошення – урожайність – 27 ц/га;
2. Вологозарядковий полив 700 м³ /га – 56 ц/га;
3. Те ж + 1 вегет. полив 450 м³ /га – 58 ц/га;
4. Те ж + 2 поливи по 400 м³ /га – 58,5 ц/га;
5. Те ж + 3 поливи нормою 400 м³ /га – 60 ц/га;

Позитивний КЕЗ отримано тільки від одного вологозарядкового поливу.

Теперішні рекомендації: чотири поливи, враховуючи вологозарядку.

8. Науково – дослідні установи в інших регіонах зрошуваного землеробства держави

повинні провести дослідів по вивченню ефективності водозбереження в агротехнологіях

зернових, кормових і овочевих культур.

Проведені раніше дослідження по режимам зрошення с-г культур не можуть дати відповідь про ефективність водозберігаючих режимів.

Методика цих досліджень по режимам зрошення виконувалась по інших схемах, що включали варіанти без зрошення та поливи на отримання максимальних урожаїв,

Без врахування КЕЗ та інших аспектів водозбереження.